

Pozostałe oznaczenia użyte w tekście:

α — współczynnik Saint-Venant'a

C — oporność właściwa, s^2/m^6

d — średnica rury dławiącej, m

Δh_1 — całkowita strata ciśnienia (miejscowa i na długości) przy przepływie granicznym Q_{gr} rurą dławiącą, m

Δh_k — różnica dna na początku i końcu komory przelewowej, m

h — wysokość warstwy przelewowej, m

i — spadek linii ciśnienia przy przepływie ścieków rurą dławiącą

i_r — spadek dna rury dławiącej

l — długość przelewu, m

l_r — długość rury dławiącej, m

Q_0 — obliczeniowe natężenie przepływu ścieków w przekroju przed przelewem, m^3/s

r — połowa szerokości przekroju kanału jajowego w pachach, m

t — napełnienie komory przelewowej, m

v_0, v_u, f_0, f_u — prędkości przepływu ścieków i powierzchni czynnika na początku i na końcu komory przelewowej, $m/s, m^2$

ξ_1, ξ_2 — współczynniki strat miejscowych na wlocie i wylocie rury dławiącej.

Wnioski końcowe

1. Wyprowadzone wzory są wzorami opartymi na rozważaniach teoretycznych i wynikach badań innych autorów.

2. Do usprawnienia obliczeń należy wykorzystać EMC, przez wykonanie odpowiedniego programu.

3. Proponowana metoda obliczenia przelewu burzowego z rurą dławiącą jest ważna tylko dla ruchu nadkrytycznego, przy założeniu podobieństwa warunków hydraulicznych i energetycznych występujących w bocznych przelewach bez urządzeń dławiących.

LITERATURA

1. J. ANWIELER: Równanie krzywej spiętrzenia w przedziale przelewu bocznego, Arch. Hydrotechniki, nr 3, 1970 r., s. 353—364.
2. E. CZETWERTYŃSKI: Hydraulika i Hydromechanika, PWN, Warszawa 1958 r., s. 309—314.
3. Hosang/Bischof — Stadtentwässerung. Stuttgart, 1969, s. 101—106.
4. A. HÖRLER, E. HÖRLER: Streichwehre mit niedrigen Überlaufschellen in Kreisförmigen Kanälen GWF — wasser/abwasser, nr 12, 1973, s. 579—584.
5. J. DOBOSZ, T. GRUSZECKI: Analiza metod obliczania przelewów burzowych pod kątem zanieczyszczenia wód odbiornika zrzutami burzowymi. Gaz, Woda i Technika Sanitarna, nr 5, 1975 r., s. 169—171.
6. F. G. KISELEW: Sprawozdanie z prac nad obliczeniami rasczetam. Moskwa 1974, s. 38—39.
7. Praca zbiorowa: Lehr und Handbuch der Abwassertechnik, Berlin-München, 1967, s. 366—374.
8. G. J. KALLWASS: Drosselblenden am Regenüberlauf, GWF-wasser/abwasser, nr 6, 1968, s. 150—155.
9. L. SCHMITH-RÜM, BITBURG/EIFEL: Bemessung von Regenüberläufen nach dem Verfahren der Drosselstrecke unter Beachtung der Vorläufigen Richtlinien, Wasser und Boden, nr 9, 1965, s. 302—306.
10. A. WECHMANN: Hydraulik, Berlin, 1955, s. 183—191.
11. K. ROSKE: Dimensionslose Größen in der Hydrodynamik der offenen Gerinne, München 1958.

mgr Irena Lubartowicz
mgr Ewa Wojciechowska

Ośrodek Badań i Kontroli Środowiska
w Łodzi

PRÓBA OCENY STANU CZYSTOŚCI ZBIORNIKA SULEJOWSKIEGO NA PODSTAWIE BADAŃ KONCENTRACJI CHLOROFILU (a)

Zbiornik Sulejowski jest zbiornikiem zaporowym, utworzonym poprzez przegrodzenie tamą rzeki Pilicy. Główną funkcją Zbiornika jest zaopatrywanie aglomeracji łódzkiej w wodę do picia i do celów przemysłowych. Badania Zbiornika Sulejowskiego prowadzone są co roku, na czterech ustalonych stanowiskach badawczych, które są zlokalizowane:

- w części początkowej Zbiornika (Barkowice Mokre)
- w części końcowej Zbiornika (Tresta)
- dwa stanowiska pośrednie między w.w., usytuowane w Zarzęcinie i Bronisławowie.

Badaniami przeprowadzonymi w roku 1982 i 1983 objęto okres wiosenno-letni: maj, czerwiec i sier-

pień (od zakończenia cyrkulacji wiosennej, aż do końcowej fazy stagnacji letniej).

Na stanowiskach badawczych próby pobierano w układzie pionowym (począwszy od powierzchni), z wybranych głębokości, uzależniając je od aktualnych stanów wody.

W pobranych próbach wykonywano analizy fizyko-chemiczne, bakteriologiczne i hydrobiologiczne.

Oznaczenia koncentracji chlorofilu (a) wykonywano tylko w warstwie powierzchniowej Zbiornika.

Powyższe badania przeprowadzono w oparciu o metodykę zamieszczoną w „Instrukcji wdrożeniowej systemu oceny jakości jezior” — opracowanej na zlecenie Departamentu Ochrony Środowiska Minist. Administr. Gosp. Teren. i Ochr.

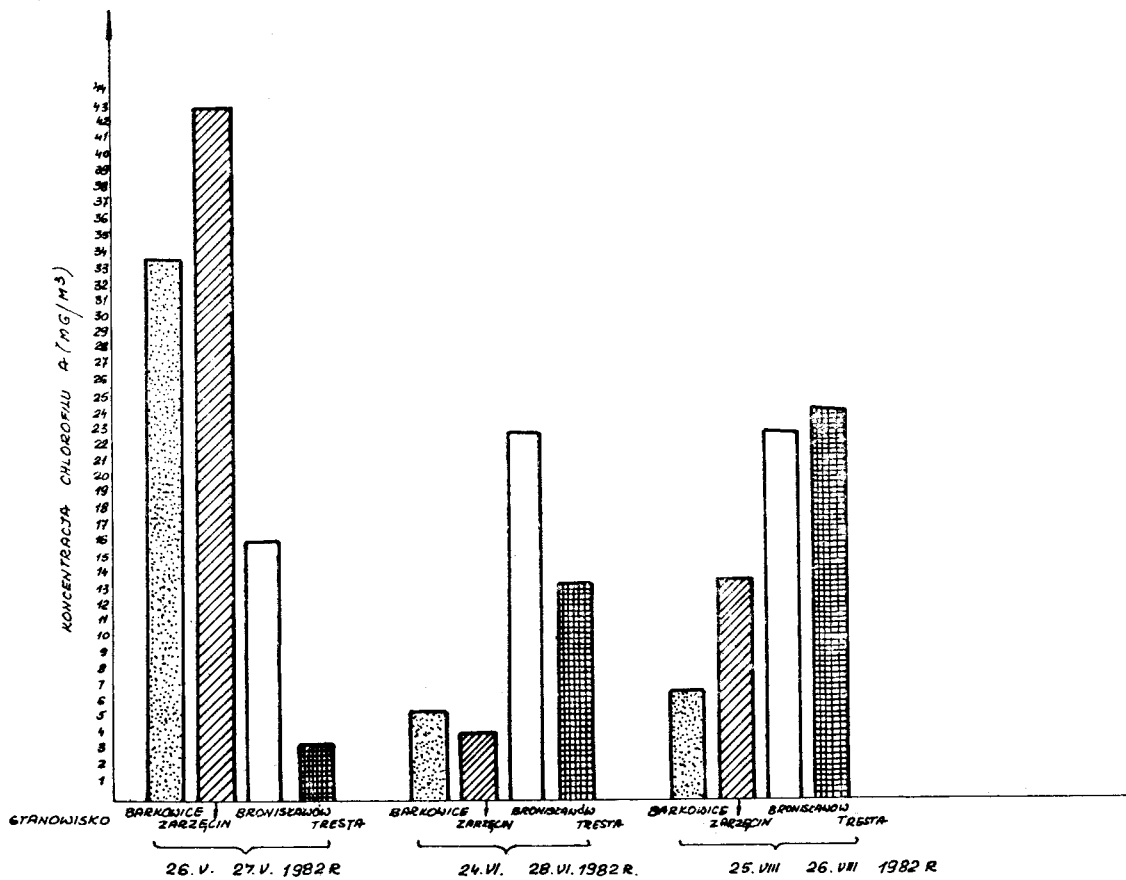
Środowiska w Instytucie Kształtowania Środowiska — Zakład Użytkowania Wód w W-wie, przez: dr Danutę Kudelską, mgr Dorotę Cydzik i mgr Hannę Soszkę.

W.w. metodykę w trakcie prowadzenia badań konsultowano z Instytutem Kształtowania Środowiska — Zakład Użytkowania Wód w Warszawie.

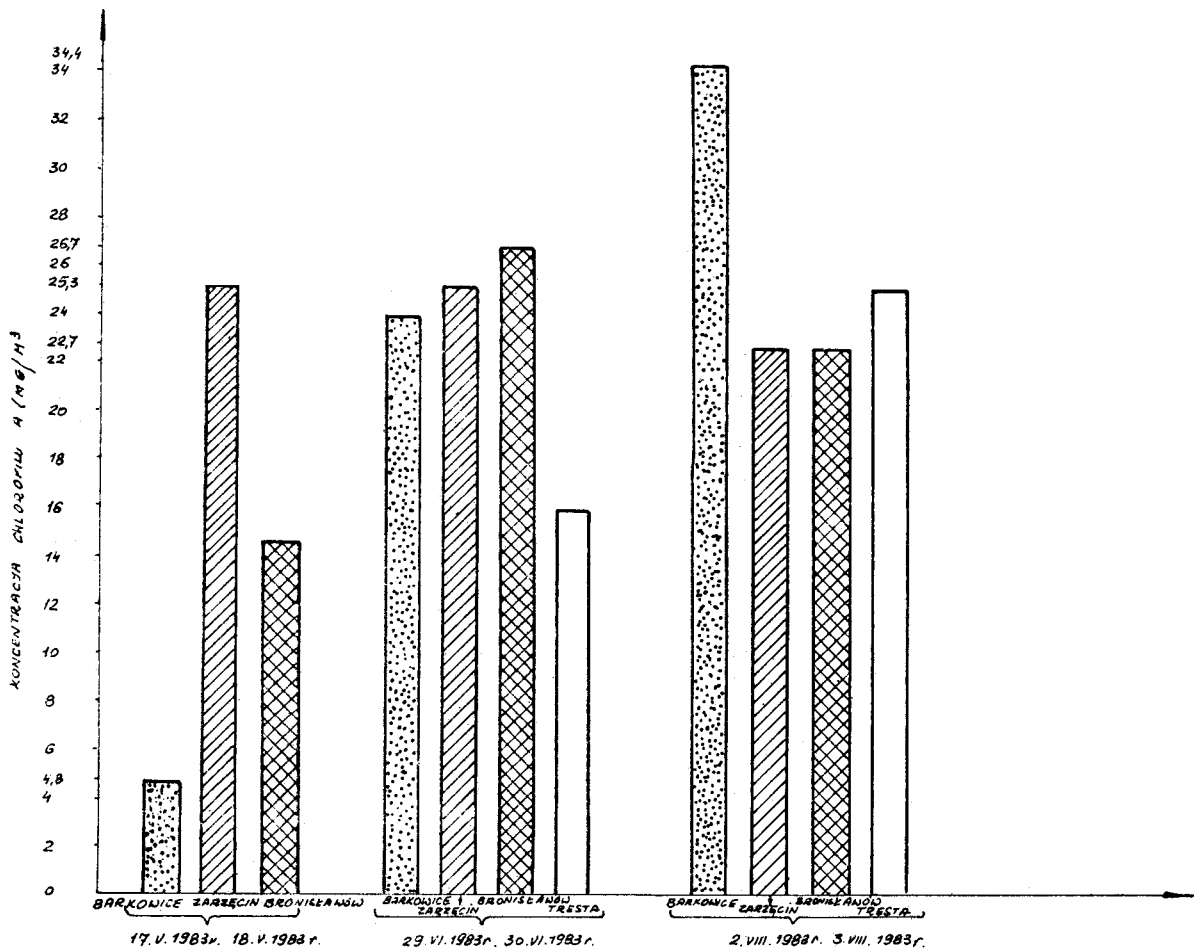
Niżej podajemy rysunki, przedstawiające wykresy koncentracji chlorofilu (a) w fitoplanktonie warstwy powierzchniowej Zbiornika Sulejowskiego.

Rysunek nr 1 przedstawia wyniki uzyskane w trakcie badań wykonanych w 1982 r., rysunek nr 2 wyniki uzyskane w roku 1983.

W związku z prowadzonymi badaniami chlorofilu (a), zachodzi konieczność interpretacji uzyskanych wyników, celem ustalenia odpowiedniej klasy czystości. Do tej pory spotkał się jedynie z propozycją takiej interpretacji, w wymienionej wcześniej „Instrukcji wdrożeniowej”, w której podano „propozycje wskaźników stanu czystości wód jeziornych dla 3 klas”. Z propozycji tych wynika, co następuje:

Rys. 1 Koncentracja chlorofilu A w zbiorniku Sulejowskim w 1982 r. (warstwa powierzchniowa)

Rys. 2 Koncentracja chlorofilu A w warstwie powierzchniowej Zbiornika Sulejowskiego

wskaźnik	klasa czyst. wód jez.		
	I	II	III
chlorofil (a)			
mg/m ³	≤ 8	≤ 15	≤ 25

Wyżej proponowane kryteria oceny wód jeziornych są rozbieżne z kryteriami oceny wód, stosowanymi dotychczas w OBIKŚ. W Ośrodkach Badań i Kontroli Środowiska obowiązuje system oceny wód oparty na metodzie Pantlego-Bucka. Metoda ta za podstawę interpretacji bierze wskaźnik saprobowości, uwzględniający liczebność i sprobobowość organizmów.

W Zbiorniku Sulejowskim wzmożony lub masowy rozwój organizmów fitoplanktonowych najczęściej występuje w grupie okrzemek i sinic, które w większości są betamezoprobowe, co pozwala zaliczyć badaną wodę do strefy betamezoprobowej klasy I.

Natomiast wg proponowanych kryteriów, biorących za podstawę koncentrację chlorofilu (a), ta sama woda — z uwagi na masowy rozwój okrzemek lub sinic — zostaje zaliczona do klasy III, względnie umieszczona poza klasami.

Wniosek

Zachodzi konieczność opracowania nowych kryteriów oceny wód stojących uwzględniających (między innymi) stężenia chlorofilu, jako miernika biomasy fitoplanktonu a tym samym miernika stopnia eutrofizacji zbiorników i jezior. Stosowana dotąd ocena wód stojących, wg kryteriów biologicznych, opracowanych dla wód płynących jest niezadowolająca, nie oddaje bowiem powiązań między wzrastającą eutrofizacją wód stojących a obniżeniem się klasy czystości.

LITERATURA

1. D. KUDELSKA, D. CYDZIK, H. SOSZKA: Instrukcja wdrożeniowa systemu oceny jakości jezior (wersja robocza). IKS Zakład Użytkowania Wód — Warszawa 1980 r.
2. H. SOSZKA, D. CYDZIK, D. KUDELSKA: Ocena stanu czystości większych jezior mazurskich. IKS Wyd. Akcydensowe Warszawa 1979.
3. Z. MACIEJ GLIWICZ i inni: Ocena stopnia eutrofizacji większych jezior mazurskich. IKS Wyd. Akcydensowe Warszawa 1980 r.
4. JÓZEF St. MIKULSKI: Biologia wód śródlądowych. PWN Warszawa 1974.
5. H. NIEZGODZIŃSKA, H. MACIASZEK, I. LUBARTOWICZ: Zbiornik Sulejowski 1982. Opracowanie wyników badań wód Zbiornika Sulejowskiego — 1982 r. OBKS Łódź.

Irma Szymańska

TRUJĄCA MGŁA

Stan zdrowia obywateli naszego kraju budzi poważne zaniepokojenie. Jak wynika z raportu Komitetu Ekologii Człowieka PAN statystyk Ministerstwa Zdrowia, z badań wielu wybitnych naukowców — coraz większa liczba ludzi zapada na choroby cywilizacyjne. Niepokojąco wydłuża się także sama lista schorzeń, za które odpowiedzialność ponosi przemysł, a ściślej nadmierne skażenie środowiska. Najgorzej jest oczywiście tam, gdzie zanieczyszczenie środowiska zaczyna już przybierać postać kłęski ekologicznej. W lubińsko-głogowskim zagłębiu miedziowym, województwie katowickim, w Krakowie i jego okolicach. Zdjęcia satelitarne kuli ziemskiej, a więc dokumenty, które nie kłamią wykazały, że są to jedne z bardziej zanieczyszczonych regionów świata.

W rezultacie absencja chorobowa o całe 20 proc. przewyższa średnią krajową.

Nas interesuje, jak na tym tle przedstawia się województwo wrocławskie. Podobnie jak w wielu innych częściach kraju liczba zachorowań na choroby cywilizacyjne stale wzrasta. Komisja Zdrowia i Ochrony Środowiska Komitetu Wojewódzkiego PZPR oraz Komitetu Wojewódzkiego ZSL zanotowały w roku 1976 1712 przypadków nowotworów złośliwych. Schorzenia ukła-

du krążenia są w woj. wrocławskim przyczyną 45 proc. zgonów oraz 50 proc. orzeczeń o inwalidztwie. Największą liczbę zachorowań i zgonów, oczywiście w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, statystyki notują we Wrocławiu.

Biuro Planowania Przestrzennego we Wrocławiu opracowało przed rokiem dość szczególną mapę — mapę zachorowań w stolicy województwa. Można z niej wyczytać, że w określonych częściach miasta znajdują się skupiska chorób cywilizacyjnych, przybierających niemal postać epidemii. Wyraźnie zaznaczają się na niej „chore osiedla i chore ulice”. Rzecz charakterystyczna; że znajdują się one w zasięgu bezpośredniego oddziaływania zakładów przemysłowych, emitujących duże ilości substancji toksycznych. Dane zebrane przez Wojewódzkie Biuro Planowania Przestrzennego we Wrocławiu stanowią wymowną ilustrację innych map sporządzonych przez Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną we Wrocławiu. Władze sanitarne przedstawiały na niej stopień stężenia truczyn w różnych częściach miasta. Największa liczba zachorowań występuje właśnie tam, gdzie w powietrzu notuje się najwyższe stężenia substancji toksycznych.

Wrocław jest jednym z 56 okręgów miejsko-przemysłowych, gdzie ska-

żenie środowiska przekroczyło dopuszczalne normy. Znajduje się tu około 700 mniejszych i większych zakładów przemysłowych, które rozwijały produkcję, nie troszcząc się zbyt o ochronę środowiska. Gdy je budowano lub rozbudowywano nie było jeszcze niestety ustawy o ochronie powietrza atmosferycznego.

Lokalizacja dużych fabryk i małych, lecz uciążliwych dla otoczenia zakładów ma niestety często charakter zupełnie przypadkowy. W centrum miasta, wśród gęstej zabudowy mieszkalnej tkwi galwanizernia, Zakład Przerobu Młku Srebra i wiele innych wytwórni emitujących różne substancje toksyczne. W cieniu przemysłowych potentatów pracuje mała, niepozorna na pierwszy rzut oka fabryka — filia Wrocławskich Zakładów Chemii Gospodarczej „Pollena”. Była ona do niedawna największą zmarą mieszkańców Karłowic i części Kowal. Jeszcze rok temu w Ośrodku Badań i Kontroli Środowiska we Wrocławiu urywały się telefony. Alarmowali najbliżsi sąsiedzi „Poleny”, którzy nie mieli czym oddychać. Zdarzały się nawet przypadki ostrych zatruc, głównie wśród dzieci i osób starszych. U chorych stwierdzano trudności w oddychaniu, duszności, znaczne osłabienie, kaszel, słowem klasyczne objawy zatrucia dwutlenkiem siarki oraz tlenkami azotu. Przyczyną zagrożenia zdrowia ludzi były częste awarie instalacji służącej ochronie środowiska. Sprowadzone swego czasu z zagranicy urządzenia do